

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

4. De Consuetudine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

titio; & quoties aliquid lege introductum est, bona occasio est cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretationem, vel jurisdictionem supplere. *Text. in l. non possunt. 12. §. l. nam ut ait. 13. ff. de LL.*

TITULUS IV. De Consuetudine.

SUMMARIA.

1. Consuetudo ius non scriptum.
2. Traditio & consuetudo qualiter differant.
3. Traditiones in Ecclesia magnæ auctoritatis ad probandam fidem.
4. Iudei cur tolerentur à Deo?
5. Consuetudo, & Prescriptio qualiter differant.
6. Consuetudo quatuorplex.
7. Consuetudo valet etiam contra legem.
8. Ad Consuetudinem requiritur actuum frequentia.
9. Actus mere facultatis non inducunt consuetudinem, vel prescriptionem.
10. Actus an debeant esse in contradictorio iudicio obtemperari?
11. Consuetudo debet esse rationalis.
12. C. fin. h. t. explicatur.
13. Parochi sine approbatione Episcopi secundum consuetudinem saltem facti ab inferioribus Prelatis expositi, an validè administrant? Communis error ius facit. *ibid.*
14. Quantum tempus requiratur ad consuetudinem inducendam.
15. Consuetudo dicitur tantum improprie prescripta, nec in ea Titulus, aut bona fides requiritur.
16. Fallit in Legibus obligantibus sub peccato.
17. Lex mixta potest per consuetudinem fieri mere penalit, & contra.
18. In Sacramentalibus, & impedimentis matrimonii dirimentibus qualiter admittatur consuetudo remissivè.
19. Consensus superioris in ipsa lege, vel Canone datum an sufficiat ad Consuetudinem?
20. Consuetudo non debuit fuisse interrupta.
21. Consuetudo debet esse circa talia, quæ possunt prescribi.
22. Lex generalis tollit Consuetudinem generalem contrariam, sed non particularem, nisi exprimat.
23. Clausula: nulla obstante Consuetudine, intelligitur de presenti, non de futura.

Postquam hæc de *jure scripto* multa explicavimus, superest, ut etiam quædam scitu necessaria de *jure non scripto*, seu *consuetudine* adjungamus.

Diuturna consuetudo, ait Juris Conf. in *l. 33. ff. de LL. pro jure. & lege in his, quæ non ex scripto descendunt, observari solet.* & Ildorus in *cap. 5. dist. 1. consuetudo*, inquit, est *ius quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur.* Est igitur consuetudo ius non scriptum de moribus hominum tractum. Non tamen repugnat consuetudini, si ex post facto in scripturam redigatur, prout *ius feudale* adhuc hodie consuetudinarium dicitur, & illi *Libri feudorum*, qui in Corpore juris Civilis habentur, *consuetudines feudales* appellantur: sufficit enim, quod tale ius in primo sui initio non ex scripto, sive præcepto alicujus legislatoris, sed ex usu, & moribus descenderit, neque postea tanquam nova lex per aliquem legislatorem præceptum sit.

Differt *CONSUETUDO* à *TRADITIONE*, quod illa regulariter introducat & constituat novum ius, hæc verò supponat ius antiquum, & potius vices promulgationis subeat: cuiusmodi sunt illa, quæ circa ius Divinum, & sacras leges ab Apostolis & Ecclesia accepimus. *Tenete traditiones*, ait Apostolus 2. * *ad Thessalon. c. 2. v. 14. quas didicistis, sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Unde graviter errant hæretici, qui *traditiones* Ecclesiæ contemnant; sine his enim difficulter sanè sacra Biblia esse sacram Scripturam à Deo descendentem probare possent. In ipsa quidem sacra Scriptura sæpius ita legitur: *hec dicit Dominus, verbum Domini stat in æternum &c.* si quis tamen (quod absit) de his ipsis verbis dubitaret, profectò præter aliqua motiva credibilitatis intrinseca maxi-

- ma probatio ex autoritate Ecclesie, ejusque traditione petenda foret, nam utique hæretici ex ore Dei ea non audiverunt. Zoëf. *h. t. n. 15. ubi n. 18.* allegat dictum Tertull. *lib. 2. de Corona militis. si legem postulas, Scripturam nullam* (intellige originalem immediatè à Deo scriptam, & nostris temporibus extantem *invenies; traditio tibi præatenditur auctrix, consuetudo confirmatrix, & fides observatrix.* & S. August. *Evangelio,* inquit, *non crederem, nisi me Ecclesia Catholica moveret auctoritas.* Vid. Bellarm. *Controv. tom. 1. de Verbo Dei lib. 4.* * Hinc etiam planè credibile est, quòd Deus gentem Judaicam non penitus deleri, sed toto orbe dispergi voluerit, cum ritus Judaici Evangelicam veritatem adumbrent, & gens Judaica, quæ ita constanter suam progeniem, & traditiones suas à Moyse, & Patriarchis derivat, testimonium assiduam præbeat S. Scripturæ, ne ab atheis hominibus tanquam figmentum explodatur. *Quid est aliud hodie gens ista,* ait D. August. *contra Faust. cap. 23. nisi quadam seriniaria, bajulans legem, & Prophetas ad testimonium assertionis Ecclesie, ut nos honoremus per Sacramentum, quod nunciat per literam.*
- 5 Differt quoque CONSUETUDO à præscriptione, quòd hæc sit inter privatas particulares personas, cum unius damno alterius lucro, illa verò sit usus, & observatio totius populi vel communitatis cum æquali omnium damno vel lucro, licet interim etiam consuetudo alicubi dicatur *præscripta,* de quo tamen inferius dicemus.
- 6 Est autem consuetudo triplex, una *secundùm legem,* quæ lex superioris in usum deducitur. *c. in istis. 3. §. leges. dist. 4.* vel inter diversas interpretationes, quæ ad illam legem adferri possent, ad certum modum observatur, in qua locum habet, quod

dicitur, consuetudinem esse optimam legum interpretem. *l. si de interpretatione. 37. cum l. seq. ff. de Legib. Altera præter legem,* procedens in illis casibus, qui à jure scripto decisi non sunt. * Tertia *contra legem,* quæ lex scripta vel usu non recipitur, vel recepta denuò abrogatur, & tollitur, quæ & *desuetudo* appellari solet. Non obstat *cap. 2. & 4. dist. 11. lex. 2. C. Quæ sit longa consuet.* in quibus consuetudo legi repugnans reprobari videtur: nam interpretatio illorum textuum potest sumi *ex cap. cum tantò. 11. hoc. tit. Consuetudo longæva,* inquit ibidem Pontifex, *licet non sit vilis auctoritatis, non tamen est usque adeò valitura, ut juri positivo debeat præjudicium generare, nisi* (hic notetur interpretatio) *fuerit rationabilis, vel legitime præscripta.*

Potè ad consuetudinem præter, & contra legem (nam de illa, quæ *secundùm legem* est, parum difficultatis esse potest) sequentes condiciones requiruntur, * I. quòd actus, ex quibus inducitur consuetudo, fuerint sæpius frequentati, & ita notorii, ut in majoris partis populi notitiam devenierint. *l. 1. c. Quæ sit longa consuetud. Panorm. in cap. ult. h. t.*

Quotnam autem actus ad inducendam consuetudinem desiderentur, non est una omnium sententia. Plerique cum lex actuum pluralitatem requirat *in dicta l. 1.* pluralis autem locutio in dubio ad duo restringatur. *c. pluralis. 40. de R. I. in 6.* duos saltem actus necessarios statuunt. Sed rectius id arbitrio Judicis relinquitur, qui, cum de consuetudine quæstio movetur, ex qualitate actuum judicare debet, an majori parti populi innoverint, & ita quidem, ut non tantum aliqui, vel singuli actum resciverint, sed ut etiam alii de populo aliis non contradicentibus eundem actum imitati fuerint.

erint. Quod satis colligitur ex dicta l. i. ibi. *probatu his, que frequenter servata sunt, causa cognita statuet &c.* Menoch. de Arbitr. lib. 2. cas. 31. Mynsing. Cent. 6. observa. 41. n. 7. Notat quoque Abb. in cap. ult. h. t. num. 7. & 19. si actus perpetuitatem habeat, unicum sufficere posse; veluti cum pons publico loco edificatus à populo toleretur.

9 Debent tamen tales actus fieri cum animo obligationis, aliàs enim locum habebit, quod dici solet: *in actibus mere, & libere facultatis non induci consuetudinem, vel prescriptionem arg. l. 2. ff. de Via publica. & c. Abbate. 25. de V. S. Gloff. & Abb. in d. c. fin. h. t. Suarez. de Leg. lib. 7. c. 14. n. 5. Laym. Lib. 1. tract. 4. c. 24. sub n. 2. Arnold. Rath. in tr. de Usucap. c. 4. assert. 5.* Censentur autem actus mere facultatis, qui nullam juris ne putativam quidem obligationem, aut necessitatem habent, sed pro eujuslibet arbitrio fieri, vel omitti possunt. v. g. auditio Missæ die non festivo, peregrinatio ad loca sancta &c. qua de re etiam inferius in tit. de Prescript. dicendi occasio recurrit.

10 Item quaeritur, an tales actus debeant esse in contradictorio iudicio obtenti? Rationem dubitandi facit l. cum de consuetudine. 34. ff. de LL. Cum de consuetudine, ait ibidem Juris Conf. considerare quis videtur, illud explorandum arbitror, an etiã contradicto aliquando iudicio firmata sit. Nihilominus verius est extrajudiciales actus sufficere, quia etiam in eis consensus, & usus populi verificatur. Dicta autem lex 34. loquitur de confirmatione, non de introductione consuetudinis, id est, quòd allegans consuetudinem, quam aliàs tanquam rem facti per testes probare deberet, releveretur ab onere probandi, si talis consuetudo jam aliquando in iudicio recepta, &

pro ea iudicatum sit. Imò si indifferenter actus judiciales ad introducendam consuetudinem requirerentur, tunc iure Civili lapsu 10. annorum consuetudo contra legem introduci non posset, quia sententiæ judiciales contra legem latæ sunt ipso iure nullæ, & possunt usq; ad 30. annos nullitatis argui.

II. Requiritur ad introducendam consuetudinem, ut sit *rationabilis*: nam & consuetudo procedens, & ratio, que illam suavit, custodienda est, referibit Imperator in sepe dicta l. 1. C. Que sit longa consuet. & textus sunt in l. quod non ratione. 39. ff. de LL. cap. ult. hoc tit. c. 2. eodem in 6. Ea autem consuetudo *rationabilis* non est, quæ vel juri naturali, aut divino adversatur, adeoque periculum salutis inducit. d. c. ult. hoc tit. c. fin. de Prescript. vel iure Canonico reprobat, prout in Sacris Canonibus sæpius hæc, vel similia verba leguntur: *nulla obstante consuetudine, qua potius corruptela est dicenda. c. cum venerabilis. 7. hoc tit. c. 1. eodem in 6. vel ad peccandum occasionem, & viam aperit. cap. ex parte. 10. cum suo summario. hoc tit. c. finali. de Prescript. vel denique Ecclesiis aut aliàs communi Reipubl. utilitati perniciofa est. c. 1. hoc tit.*

Dices, omnem consuetudinem contra legem introducendam esse *irrationabilem*, hoc ipso, quòd lex debeat esse *rationabilis*, & proinde, quod contra legem rationabilem inducitur, irrationabile censeri debeat. hoc argumentum solvendum esse ex iis, quæ superius in Tit. de Constitution. de abrogatione legum diximus, quòd nimirum omnis lex debeat esse rationabilis secundum considerationes, & circumstantias ejus temporis, quo fertur, & secundum mores certi saltem populi, non autem quòd debeat esse rationabilis secundum omnes considerationes, & circumstantias etiam in futurum emergentes,

res, vel secundum omnes populos. Videatur *textus in cap. alina mater. 24. de Sentent. excom. in 6. in Extravag. un. Joan. XXII. de Torneamentis. & in Extravag. 2. & 3. de Verb. signifi.* Imo facilius tolli, quam introduci posse legem, notavit Suarez *de Legibus. lib. 7. c. 18. num. 9.* quod ad introductionem requiratur positive, ut ad publicam utilitatem conferat, ad ejusdem vero abrogationem sufficiat, ut publicæ utilitati non adverteretur.

¶ Dices iterum, *inc. fin. hoc tit.* ait Gregorius Papa, quod *consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen valitura contra legem, nisi sit rationalis &c.* si consuetudo *rationalis* non est, inquit, *authoritatem* aliquam habere non potest; si sit *rationalis*, hoc ipso etiam *contra legem* valebit, consequenter vel priora, vel posteriora verba *citati c. gratis & superflue* ponuntur. Diversas solutiones ad hanc objectionem adfert Glossa *in dict. c. fin. in V. vilis auctoritas.* & Panorm. *in eodem c. fin. n. 4.* Mihi videtur fuisse sensus summi Pontificis, consuetudinem aliam *facti*, aliam *juris* adstruere, ideoque consuetudinem in prioribus verbis sumere latius pro quolibet usu longævo, qui ante cognitionem superioris habeat *authoritatem de facto* apud eos, apud quos viget, non autem *de jure*, nisi sit *rationalis*. Unde etiam propter illam *authoritatem facti*, quam habet consuetudo contra legem (dummodo ejus irrationabilitas, & peccatum manifestum, ac notorium non sit) excusantur legis humane transgressores à peenâ fori externi, & plerumque etiam à reatu conscientie, si communem observantiam & utrum bonâ fide imitentur, usque dum consuetudo (*de facto* nimirum talis) à superiore tanquam irrationabilis tollatur.

¶ Non malè quoque dici potest, tali con-

suetudini *de facto* addi nonnunquam per accidens aliquem legis effectum propter communem hominum utilitatem; velut si confessarii sine approbatione Episcopi exponantur ab inferioribus Prælatibus secundum consuetudinem loci, validè absolvent, etsi supponeretur illa consuetudo esse tantum *de facto* talis, dummodo illius validitatem populus bonâ fide crederet, nec esset à superiore causâ cognitâ sublata, communis enim error jus facit. *arg. l. Barbarius. 3. ff. de Offic. Prat.* quando enim Prælati sunt in longissimi, & multò magis, si in immemorialis temporis possessione exponendi Parochos, & Vicarios ad Parochias suis Ecclesiis unitas, tales expositi habent titulum non tantum coloratum, sed etiam verum administrandi Parochialia, & communi hominum existimatione (ut suppono) habentur pro legitimis Parochis, aut Vicariis; licet verò approbatio Episcopi ex Concilio Trident. requisita deficiat, quia tamen iste defectus juris naturalis, aut divini non est, sed Ecclesiastici, per ea, quæ docet Chassaing. *de Privil. Regular. tract. 5. cap. 2. propos. 1.* Imò jus approbandi ad curam animarum etiam inferioribus Prælatibus ex Privilegio, vel præscriptione competere potest, teste Panorm. *in cap. cum non liceat. 12. circa fin. de Præscript. Barb. de Offic. Episc. alleg. 72. n. 185. & alleg. 127. n. 12.* lex Ecclesiastica propter communem hominum utilitatem, & salutem animarum, suppleret jurisdictionem, ita ut etiam secutâ sententiâ Judicis, qui approbationem deinceps ab Episcopo peti juberet, priores tamen absoluti-ones, & alia actitata Parochialia retractari non deberent. Vid. Laym. *in Theol. mor. lib. 1. tract. 4. cap. 22. n. 9.* Tanner. *de Penit. disp. 6. quest. 9. dub. 3. sub num. 53.* Trulench. *in Praxi res. Sacram. lib. 4. cap. 9. dub. 5. num. 23.* idèd antè sententiam non

font Parochianis periculosi scrupuli injiciendi, & pendente lite nemo est commodo suae possessionis privandus. *cap. 1. & 2. Ut lite pendente.*

Requiritur III. ad consuetudinem constitutendam diuturnitas temporis, quo aliquid observatum, vel practicum est.*

14 Sed circa hoc requiritum distinguere oportet inter statum *Popularem*, & *Monarchicum*. In statu *Populari*, ubi summa Imperii & potestas leges ferendi est penes populum, certum tempus non requiritur, sed sufficit populi contentus. *l. de quibus. 32. ff. de Legibus.* In *Monarchico* autem statu, ubi superior populi est Princeps & Legislator, plerique Recentiores fatentur, non esse jure determinatum certum tempus, & ideo Judicis arbitrio relinquendum censet Menoch. *de Arbitr. lib. 2. cas. 83. n. 6.* qui juxta levitatem, vel parvitatem materiae, super qua consuetudo introducta praetenditur, etiam contra Ecclesias aliquando decem, aliquando 40. & aliquando tempus immemorabile determinare debeat: Interim juxta communem de jure *Civili*, sive praeter, sive contra legem introducatur consuetudo, *decennium* requiritur: hoc enim jure consuetudo *longa* dicitur. *C. Quae sit longa consuetudo.* longum autem tempus 10. annorum censetur. *C. de Longi temp. praescripti.* Neque hic distinguendum est inter *praesentes*, & *absentes*, sicut in praescriptione, cum populus, vel civitas nunquam dici possit *absesse*. De jure *Canonico*, si praeter jus introducenda sit consuetudo, *decem anni* desiderantur; si *contra jus*, *quadragesima*, sicut contra alia jura Ecclesiastica. *Gloss. in cap. fin. h. t.*

Quod si lex nunquam ab initio usu recepta sit, eam tam jure Canonum, quam Civili aboleri lapsu decennii tradunt *Garc. de Benef. p. 7. cap. 1. n. 137.* *Navar. in Man.*

confess. cap. 23. n. 40. & 41. *Laym. in Theol. mor. lib. 1. tract. 4. cap. 3. n. 4.* *Loes. h. t. num. 14.* *Eraf. Chokier. de Jurisd. Ordin. in exempr. p. 1. quest. 50. n. 26.* Consuetudo autem *interpretativa* legis, nec jure Canonico, nec Civili certi temporis lapsum requirit, sed sufficit actuum frequentia secundum certam interpretationem practicata; veluti si dubitetur, in quibus consensus, vel consilium Capituli ab Episcopo requiri debeat, quod in jure non satisclare expressum est. *Menoch. d. l. num. 10.* *Panorm. in c. cum dilectus. 8. hoc tit. num. 7.*

Ceterum consuetudo licet jure Canonico dicatur praescripta *in d. cap. ult. hoc tit. & c. 3. eodem in 6.* id tamen in rigore accipiendum non est, sed potius late, & improprie, sicut de jure Civili potius consuetudo *longa*, & *longeva*, vel *diuturna*, quam *praescripta* dicitur: etenim in praescriptione longi temporis ordinariè *titulus* requiritur, & etiam in praescriptione longissimi temporis, si jus resistat praescribenti. *cap. 1. de Praescript. in 6.* in consuetudine verò consensus populi & rationabilitas consuetudinis, sive praeter, sive contra legem introducat, loco *tituli* est: quia illi tituli *empti*, *donati*, *privilegii* &c. ordinariè inter privatos tantum procedunt, toti autem populo haud facile accommodari possunt. Imò tamen si lex haberet aliquam clausulam consuetudini adversantem v. g. *nulla imposterum valitura consuetudine* &c. tamen ex nova rationabili causa, à Legislatore verisimiliter non praevisa, à Legislatore consuetudo introduci posset; quia haec ipsa clausula juris tantum humani, & positiva est, unversim autem contra legem humanam consuetudo rationabilis admittitur *in saepe dicto c. ult. hoc tit.* *Panorm. ibidem num. 20. & 24.* Deinde etiam in praescriptione *bona fides* requiritur, & nulla valet quan-

quancumque temporis absque bonâ fide præscriptio. *cap. ult. de Præscript.* sed, cum *bona fides* nihil sit aliud, quam *ignorantia probabilis juris alieni*, consuetudo autem contra jus, & legem superioris etiam ex certâ scientiâ illius juris cæteris paribus introduci possit, *Gloss. in dicto cap. ult. in verbo præscripta. hoc tit.* idè bona fides ordinariè non requiritur, sed iterum supplet causæ rationalitas.

16 Illæ tamen leges festorum, decimarum, jejuniorum &c. eatenus *bonam fidem* requirunt, ut transgressores talium legum à peccato excusentur, aliàs ex actibus illorum peccaminosis nulla induceretur consuetudo. Unde in talibus vix aliter quàm tempore immemoriali consuetudo introduci potest, attendendo scilicet non actus primorum, qui legem fortassis culpabiliter non servârunt, sed sequentium: qui bonâ fide imitati sunt exemplum suorum majorum, supponentes, suos antecessores legitimam causam, vel remissionem ad non servandam legem habuisse. *Syl. verbo. Consuetudo. num. 12. & Panorm. in cap. 1. de Treuga, & pace. n. 4.*

17 Adnotavit etiam Suarez. *de LL. d. L. 7. c. 19. n. 11.* & ex eo Laym. *in Theol. mor. d. tract. 4. c. 24. sub n. 12.* quòd per desuetudinem ex lege humana mixta possit fieri purè poenalis, & cessante reatu conscientie manere sola poena fori externi, & si fortasse, inquit Suar. *multa leges Civiles imponentes exactiones, vel prohibentes venari, licna scindere, vel aliquid ex regno extrahere, licet in principio directiva fuerint, potuerunt usufieri merè poenales, & quasi naturam mutare, quia non aliter sunt observata.* & vice versa etiam abrogatâ poenâ v. g. Censurâ ipso jure annexâ, poterit manere sola obligatio quoad culpam, vel neutrum.

18 Demum etiam in Sacramentalibus, &

aliis ad Sacramentorum substantiam non pertinentibus, consuetudinem etiam contra jus commune induci posse, v. g. ut secundæ nuptiæ benedicantur &c. tradit Laym. *d. n. 12. cum citatis ibidem. arg. c. de trina. 80. dist. 4. de Consecr. & c. 2. de Temp. ord. An autem impedimentum dirimens matrimonii consuetudine introduci, vel tolli possit? vid. Laym. d. l. n. 13. Sanch. de Matrim. lib. 7. disp. 34. ubi plures utriusque sententiæ auctores referuntur.*

19 IV. Extra statum popularem requiritur consensus superioris; cum enim consuetudo sit lex, aliter quàm cum autoritate ejus, qui habet potestatem legis condendæ, introduci non potest. Sed hic quaeritur, an in singulis particularibus casibus requiratur scientia, & tolerantia superioris, vel utrum sufficiat consensus ille generalis, qui in utroque jure in ipso titulo *de Consuetudine* omnibus consuetudinibus rationalibus datus est? Verius & communius receptum est, hunc generalem consensum sufficere, & consuetudinem etiam ignorante superiore introduci posse: tum quòd *in c. fin. hoc tit.* solum requiratur, ut consuetudo sit *rationalis, & præscripta*, præscriptio autem etiam contra ignorantem procedat: tum etiam ex textu *c. 1. de Constitut. in 6.* ubi dicitur, quòd Papa plerumque ignoret statuta, & consuetudines locorum. Panorm. *in eodem c. fin. n. 13.* Putant quidem aliqui, quòd si sciente & patiente legislatore actus contra legem fiant, tunc minus spacium ad introducendam consuetudinem requiratur: sed id de lege aliquando recepta non admittit Panorm. *c. l. n. 14.* eo quòd lex recepta debeat per præscriptionem aboleri, scientia autem ejus, contra quem præscribitur, de jure non minuat præscriptionis tempus; quo facit etiam textus *in c. cum jam dudum. 18. de Præbendis.* quòd *multa per*
patt-

patientiam tolerantur, quæ in iudicium aduſa tolerari non debent; admittit verò in c. 1. de Treuga & pace. n. 4. vers. Ego sic distinguere. &c. in lege recipientia, ita ut tunc non requiratur certum tempus, sed sufficiat binus, aut trinus actus publicus in contrarium sciente, & non contradicente legislatore factus, quòd hoc casu non agatur de tollenda (ubi præſcriptione opus est) sed impedienda obligatione legis, quam legislator tolerans actus contrarios remississe præsumi potest, præsertim lapsu longi temporis scil. 10. annorum accedente, ut superius dictum.

20 V. Requiritur, ut consuetudo ante completum præſcriptionis tempus, vel per ipsum populum, exercendo actum contrarium etiam unicum; vel per superiorem, puniendo transgressores legis, non sit interrupta: aliàs enim post talem interruptionem de nouo inchoanda foret. Si verò tempus consuetudinis jam esset completum, unus actus in contrarium non noceret, sed deberet consuetudo tolli eo modo, quo mox dicemus. Abbas in dicto c. final. num. 19. Paulus Laym. de Legibus. c. ult. n. 14.

21 VI. Demum requiritur, quòd consuetudo sit circa talia, quæ præſcribi possunt: sicut ergo Laici spiritualia jura præſcriptione ex defectu possessionis acquirere non possunt, ita nec consuetudine etiam immemoriali. Quare illa regula, quæ traditur à Gloss. & DD. in c. super quibusdam 36. de Verb. signifi. quòd acquisibile per Privilegium possit etiam acquiri per consuetudinem, vel præſcriptionem temporis immemorialis, tantum procedit in iis, in quibus non datur incapacitas possessionis. Plerumque etiam concurrat ad impediendam tali casu consuetudinem, quòd ea rationabilis non sit, vel in detrimentum Eccle-

siarum tendat. Gloss. & Panor. num. 15. in d. c. fin. hoc. tit.

Tollitur consuetudo semel legitime constituta & introducta non per unum solum actum contrarium, sed per consuetudinem, aut legem contrariam. * & quidem lex generalis tollit consuetudinem generalem contrariam, sed non particularem, quæ in uno, vel altero particulari loco viget, nisi id ipsum exprimat. per textum not. in c. 1. de Constitutionibus. in 6. Probabiliter autem censetur satis exprimere per clausulam illam generalem: nulla obstante consuetudine &c. ut enim ista clausula habeat aliquem effectum, debet posse intelligi non de consuetudine generali, utpote quæ etiam sine hac clausula per legem generalem abrogatur; sed etiam de particulari, cum omnis consuetudinis sit derogativa, sicut aliàs dicere solemus, qui omne dicit; nihil excludit &c. Quod tunc minus dubii habere videtur, si lex addat; nulla obstante consuetudine, privilegio, vel statuto &c. tunc enim cum Statuti, & Privilegiis quæ particulares & privatæ leges sunt) quoque meminere, utique etiam consuetudinem particularem intellexit. * Cæterum hanc clausulam: nulla obstante consuetudine; magis communiter DD. cum Gloss. in Clem. statutum. 7. de Elect. in verb. Consuetudine. accipiunt de consuetudine præſente, quæ viget tempore novæ legis conditæ, non autem de consuetudine impoſterum inducenda. Gloss. in d. Clem. statutum. v. Consuetudine de Elect. Laym. d. c. 24. n. 7. vers. Tunc verò. Si tamen lex consuetudinem improbaret tanquam prorsus irrationabilem & corruptelam, tunc ex defectu rationabilitatis contraria consuetudo, nisi ex nova causa, introduci non posset, ut paulò superius in 2. & 3. requisito dictum.

TITU.

ENGEL IN DECRET. LIB. I.